

dlouhé roční termíny jako v 16. století a patřila nejprve věřitelům gruntovním a zbytek patřil nápadníkům prodávajícího rovným dílem. Obyčejně při dlouhých lhůtách byl statek nedopladen a peníze vypláceny nápadníkům předešlého a často i předpředešlého majitele. Po doplacení gruntu zapisoval se statek teprve v knihy gruntovní. Povinností každého majitele bylo opatření výpravy všem k místu nepřislým, tedy svobodným členům rodin majitelů gruntů, pokud na živu byli. Když kdo z nich svobodně zemřel, výprava při gruntě zůstala, kdežto při pomoci spadal díl zemřelého na ostatní. K určitému statku patřily určité, neměnitelné přídatky, jejichž cena, když po ruce nebyly, srážela se se závdavku, případně z gruntovních peněz. Také podíly dětí v 17. století ustrnuly, řídily se též zvykem a velikostí gruntu a rovněž i výměnek odstupujícího hospodáře. Výměnkáři i hospodáři pro pohodlí stavěly se od 17. století výměněčné chaloupky hojněji a hojněji, ku konci má je již skoro každý statek; v 16. století jen tu a tam se staví chalupa na pozemku statku blízko u gruntu.⁹⁾

Příspěvky k dějinám městečka Svitávky u Boskovic na Moravě.

Frant. Lipka.

Materiál k této stati poskytl mi archiv¹⁾ svitávský, vlastně jenom už zbytky jeho. Originály privilegií skoro všechny zašly pohromami a zbyly jen opisy, jiných pak věcí dosti po skrovnu se uchovalo. I učinil jsem z nich výbor.

Všechny starší význačné listiny do stol. XVIII. beze změny tuto uvádím v nové transkripci; pomínil jsem a nepoužil zápisů novějších, málo významných ze stol. XVIII. a XIX., a místní pamětní knihy nekritické, kronikářské.

Nejstarší němou, ale významnou památkou osídlení svitávské krajiny jest hradiště předhistorické, vypínající se nad samým městečkem, »Hradisko«, českému Řípu podobné. Pod ním položená Svitávka od nepaměti náležela ke zboží premonstrátského kláštera Hradiště u Olo-

*) Prameny: knihy litomyšlského Musea a okresního soudu. Literatura: moje články: Český Lid VIII. a IX., Vzdělávání, příloha k Věstníku okresu litomyšlského 1899 a 1900, kde jednotlivé věci šíře vyloženy jsou.

1) Přišel r. 1889 náhodou na radnici svitavskou, povšimnul jsem si dvou císařských porušených pečeti bez listin a objemné knihy ve svinské kůži vázané s neuměle malovaným znakem na předním listu, v kupě pohozených mezi »starými papíry«. Po několika letech vzpoměl jsem si na onu knihu, ale pátrání po ní zůstalo bezvýsledné. Z té příčiny, aby podobným způsobem nezmizely i ostatní »staré papíry«, vyžádal jsem si zbytek »archivu« k opatrování

mouce, kterémuž byla darována českým králem Vladislavem už kolem roku 1169 s farou, mýtem, trhem a dvěma vesnicemi,²⁾ a, jsouc při starodávné cestě, jež okolo vedla na Letovice,³⁾ Poličku, k Mýtu a ku Praze, zaujímala nemálo důležité místo na spojovací trati mezi oběmi sesterskými zeměmi

Nejstarší zprávu zaznamenává v archivu listina, kterou r. 1250 král Václav dovolil městečku Svitávce mýto vybirati. O těchto výsadách však se nedochovalo podrobného záznamu. Z toho privilegia zachoval se jen kusý překlad v dvojím pozdějším přepise,⁴⁾ a to nesprávný někde a špatně přepsaný:

Kupec náš, biskupův anebo kteréhokoli pána svobodného a host mimo předřčena [sic] jedoucí, z vozu sukna drahého ať platí osm peněz, z vozu sukna šerého čtyry peníze, z vozu plátna čtyry peníze, z vozu lnu, vlny, kopní, pepře, soli, pšenice, rzi, ječmene, ovsu a z železa čtyry peníze, z vozu medu, ze sudu vína, z vozu chmele kamnář přespólní (kramář?), z vozu viziny a velikých ryb osm peněz, hospodář sedlák s čeledí svou jedoucí osm peněz, z tuny medu dva peníze, z koně, vola, krávy, vepře dva peníze, ze kbelíka medu anebo z nesoucího na zádech jakéhokoli břemene, ze dvou ovec nebo kozy a z kteréhokoli živočicha jeden peníz, z tuny herinkův, z vozu dříví dva peníze. Kdo kradmo anebo ze vzpoury (mýto) pomíjejících postizen jsa, ať dvojnásobně platí. Půjde pak za ním mýtný [z] Svitávky k Brnu až k hoře, která slově U jedle, k Jevíčku pak až k vodě, která se nazývá Studená. Hájiti pak budou napřed povědomí mýtní práva mýtního svitávského vůkol a vůkol přes míli bez všelijakého odporu. A závěrka nadepsaného privilegium jest takto: Kdo by jakkoli tato naše ustanovení, dovolení, svobodství [a] obdarování výš řečená rušiti z pýchy a vysokomyslnosti chtěl a ku kostelu napřed jmenovanému, to jest tomu všemu, což s sebou též slavné privilegium přináší, hned zadosti neučinil, přednější země naší, to jest páni svobodní anebo ouředníci, prokurátoři míst našich přísežní a bohatší měšťané kdyby přistižení byli anebo sami se přiznali, do komory naší deset hřiven zlata, nižšího pak řádu hřivnu zlata nechť ať zaplatí a žaláře našeho s těžkou ztrátí ať pokutu nesou, vykupující hrdla svá, jak mohou. Aby pak tyto všechny věci na hoře psané pořádně bez porušení trvaly, přítomné psaní sepsati a pečeti naší královské důstojnosti utvrditi jsme způsobili. Svědkové pak toho jsou: pan Mikuláš, biskup pražský, Tobiáš probošt, Vít děkan, Radislav, arcikníže [sic] pražský, Heřman, probošt litoměřický, Bučeš komorník, Mstidruh kastelán, Poniem, sudí pražský, Ondřej, truksas český, Bořita z Balhoštu, Drslav z Benešova, Vít kastelán, Milic komorník, Mikuláš sudí, Petr, vladaf olomúcký, Aneš, kastelán přerovský, Buchko, kastelán znojemský, Crha, kastelán z Čenichku, častolov, bratr jeho a jiní mnozí. Stalo se jest i dáno v Praze, léta páně tisícího dvoustého padesátého, - prvního dne měsíce října, skrze ruce mistra Vilíma, komorníka pražského, našeho dvoru nejvyššího písaře.⁵⁾

2) Cod. dipl. Mor. I. 284, II. 82. Volného »Topografie«, Olom. kraj, str. 711.

3) Viz o tom pojednání v tomto časopisu, roč. III. str. 84 - 85. K. V. Adámka: »Od Letovic vedla stezka k Mýtu a nikoli k Chrudimí«.

4) A to teprve z roku 1609 při obdarování opata Lukáše (viz níže), pak ze zájmového svědectví Matěje Matějíčka z r. 1638, jakož i ze svědectví Jana Adama Koce z Dobruše o tom, že originály nejstarších privilegií svitávských vydány býti musily na klášter Hradiště.

5) Svědci tito byli Mikuláš z Újezda, 23. biskup pražský, Tobiáš z Benešova, probošt, Vít, Heřman, probošt kapituly litoměřické, Radoslav, arcijahen, archidiakon,

Časová mezera po této výsadě následující jest velmi dlouhá. Za dob husitských válek na čas odpadla Svitávka od zboží kláštera Hradiště a teprve v r. 1463 Vaňkovi z Bozkovic vyplacena.⁶⁾ V záznamech archivních děje se pak zmínka o nové výsadě teprve od krále českého Ludvíka udělené, bližších údajů však o ní není.

V chronologickém pořadu nejstarší jest výsada z r. 1531, známá z vidimatu purkmistrovského úřadu města Jevíčka ze dne 28 Aprilis 1628. Zní takto:

1531, 25 května. - *Konvent kláštera Hradištského prodává Svitávským odumřt'.*

My kněz Martin, ze smilování božího opat, kněz Václav převor, kněz Ondřej Kantor, kněz Jan Procek, probošt knihnický, kněz Gidy, farář cho-linský, kněz Jiřík, farář svitávský, kněz Beneš, farář nákelický, kněz Jiřík, farář u čovský i všecken konvent kláštera Hradiště řádu premonstrátského, blíž města Olomouce ležícího, nynější i budoucí, oznamujeme tímto listem přede všemi, kdož jej uzří aneb čtoucí slyšeti budou, že jsou před nás předstoupili opatrní purkmistr a starší městečka Svitávky a prosili jménem vsí obce, abychom jim odmrť, kteráž na nás, jakožto pánech (!) jejich, dědičně spravedlivě spadávala prodali. My jsouce k jejich ustavičným takovým prosbám nakloněni, s dobrým rozmyslem a jistým naším vědomím (na škodu jiných přátel) prodali jsme a moci listu tohoto prodáváme odmrť sami, od našich budoucích všech potomkův, opatrným vsí obce i všem obyvatelům v městečku nahoře psaném, věrným našim milým, nynějším i potomkům, jich všech potomkům na věčné budoucí časy, a to na takový způsob, že nám i potomkům našim mají a povinni budou dávatí dvě kopy groší, za každou kopu šedesáte groši a za groš sedm peněz bílých počítajíc, od datum listu tohoto na den svatého Václava nejprv příštího a potom každý rok pořad při tom času ten plat svrchupsaný nám i potomkům našim, nynějším i budoucím, dávatí mají a povinni budou, nyní i na věčné budoucí časy, nám jej přinášeti na klášter náš Hradiště aneb tu, kdež bychom s konventem našim, nynějším i budoucím, své obydlíni měli. Protož my kněz Martin opat i všecek konvent kláštera svrchupsaného odříkáme se sami od sebe i od našich všech budoucích potomkův na věčné budoucí časjy^ovšem zbavujem, tak že od tohoto času víc i s konventem našim, nynějším i budoucím, již v městečku našem svrchupsaném žádného práva odmrť sobě nepozůstavujem, než ten plat svrchu psaný; než že každý obyvatel v městečku našem svrchupsaném, nynější i potom budoucí jejich potomci budou moci a moc míti všecky statky své mohovitě i nemohovitě, kterým se koli jménem jmenují a jmenovati mohou, svobodně dáti a dávatí, poručiti, rozdávatí za zdravého života nebo na smrtelné posteli, buďco přátelům svým nebo jiným osobám, komuž se jim zdáti a líbiti bude. V tom my i s našimi budoucími potomky jim překážeti nemáme, než i ři poručenství a dání každého bez všelijaké překážky zůstaviti slibujeme. Pak-li by se komu z obyvatelů v městečku našem svrchu psaném, buďto mužskému nebo ženskému pohlaví, udalo bez poručenství a dání a bez přátel z tohoto světa sjíti a bez dědicův, tehdy ten všecek statek mohovitý i nemohovitý na tři díly spadnouť má: jeden díl na boží dům tohoto městečka, druhý díl na obec, třetí díl chudým do špitálu aneb na cesty a právo, však s vůlí naší neb našich budoucích potomkův. Kdež my svrchu psaný kněz Martin opat i s konventem svým, nynějším

Boreš z Riesenburka, Mstidruh z Dobrovicevsí, Pomněn, nejv. sudí, Ondřej ze Všechrom, Bořila z Ředhoště, Drslav z Benešova, maršálek, Vítek z Hradce, kastelán olomúcký v r. 1247 - 50, Milic ze Švabenic, komorník olomúckého kraje v letech 1236 - 50, Mikuláš, sudí olom. r. 1240, vladař Peter v letech 1230 - 50, Aneš, kastelán na Přerově v 1240, Boček, předek rodu Kunštátského, byl purkrabím znojemským v letech 1238 - 55, Crha z Ceblovic, purkrabí olom. v letech 1250 - 51 a jeho bratr Častolov, byli předky pánů z Drahotouš (Holštýna).

6) Volný, Topografie, Olom. kraj, str. 711, 708 a 399.

i budoucím, slibujeme, což se v tomto listu svrchu píše, na věčné časy budoucí, ctně a pravě, bez všelijakého porušení a překážky naší i našich budoucích potomků v celosti zachovati. Tomu na svědomí a věci svrchupsaných na zdržení my, kněz Martin opat a konvent svrchu psaný, pečeti naše vlastní s naším jistým vědomím k tomuto listu přivěsiti jsme rozkázali, jenž jest psán a dán na klášteře našem Hradišti, ve čtvrtek den svatého Urbana, léta Páně tisícího pětistého třicátého počítajíc.

Dvě vidimata, téhož data jako předcházející a ze dne 14. Augusti r. 1626 s pečeti města Jevíčka a taktéž tamnějším purkrmistrovským úřadem stvrzené, a jeden přepis obsahují tuto výsadu:

1564. 28. února. V Hradišti. *Konvent kláštera Hradištského zaměňuje Svitávským roboty za plat peněžitý*

My kněz Kašpar, ze smilování Božího opat, kněz Petr převor, kněz Šebestian subpřevor, kněz Martin, probošt zboží knihnického, kněz Bartoš, farář cholinský kněz Martin, farář bouňovský, kněz Kašpar, farář svitávský, kněz Ondřej, farář olšanský, kněz Kristián, farář tvarovský i všecek konvent kláštera Hradištského blíž města Olomouce, vyznáváme tímto listem obecně přede všemi, kdež čten nebo čtoucí slyšán bude, a zvláště tu, kdež náleží, že jsme častokrát poníženými prosbami žádání byli od věrných poddaných našich z městečka Svitávky, abychom je z robot, kterýmiž jsou nám a klášteru našemu všelijak, kdež se toho potřeba ukazovala, spravedlivě povinni byli, svobodna učinili a je propustili, a za takové roboty plat peněžitý na ně uvedli. Kdež my, znajice jejich upřímnost, věrnost a poddannost po všecky časy k nám . . . a taky aby svrchupsaní Svitavští i budoucí potomci jejich tím dostatečnější živnosti své vésti a provozovati mohli, k jich prosbám poníženým z vlastní milosti nakloněni jsouce, z těch svrchu psaných jmenovaných robot je i budoucí potomky jejich jsme propustili a tímto listem mocně propouštíme na ten způsob, že nám a konventu našemu a budoucím naším potomkům povinni budou každého roku za takové roboty z každého lánu roli po osmi a dvaceti groších a z každé zahrady po třech groších, za každý groš sedm peněz bílých počítajíc, počna hned při svatém Jiří příštím po datum listu našeho, dávatí a nákladem povinni budou donášeti, a tak potomně vždycky při každém svatém Jiří budou povinni spravovati a na klášter náš anebo tu, Udež bychom své obydlí měli, podle jiných poplatkův přinášeti. A mimo svrchu psaný plat, my napřed psaný kněz Kašpar opat i všecek konvent kláštera svrchupsaného, nynější i budoucí, dotčených lidí městečka Svitávky i potomky jejich více v žádné roboty potahovati, na ně vkládati nemáme, kromě vrchnosti panství i budoucím potomkům naším vymíňujem a na nich pozůstavujem, však to taky sobě budoucím potomkům našim znamenitě vymíňujem, jestliže by Pán Bůh na klášter náš oheň neb jaké neštěstí dopustiti ráčil, (čehož, Pane Bože, zachovati rač), povinni budou podle jiných poddaných našich klášteru našemu svrchu psanému (v) takové potřebě vlastní pomoc jakoukoli učiniti, neb jiných všech robot prázdní a svobodní budou a v žádné jiné roboty potahování býti nemají, než při tom našem dáni a osvobození a při výšpsaném platu za takové roboty uložením jich i potomkům jejich beze všeho přerušeni zachovati slibujeme nyní i na budoucí věčné časy. Tomu na svědomí pečeti naší, opatskou i konventskou, s naším jistým vědomím a dobrou a svobodnou vůlí k tomuto listu jsme přitisknouti dali. Jenž jest dán a psán na klášteře Hradišti, v pondělí po památce svatého Matěje, léta Páně tisícího pětistého šedesátého čtvrtého počítajíc.

Majestát Rudolfa II. znám jest ze dvou vidimatů z let 1608 a 1628, čtyř jiných přepisův a začátek jeho mimo to zachován na jednom listě pergamenovém (o tomto viz níže). Zní:

1583. 17. ledna. Ve Vídni. *Rudolf II. dává Svitávským 2 trhy roční, 1 týden, vysazuje znova jich městečko a dává jim erb.*

My Rudolf Druhý, z boží milosti volený římský císař, po všechny časy rozmnožitel říše, uherský, český, dalmatský a chorvatský král, arcikníže rakouský, markrabě moravský, lucemburský a slezský kníže a lužický markrabě, oznamujeme tímto listem všem, že jest na nás velebný Jan Ponetovský z Ponetova, opat kláštera Hradištského blíž města našeho Olomouce, věrný náš milý, poníženež vznesl, kterak by městečko jeho, Svitávka řečené, k témuž klášteru Hradištskému náležející, od starodávna před pamětí lidskou za městečko jmíno a držáno bylo, nás poníženež prosíc, abychom to opatrným purkmistru a konšelům i vši obci téhož městečka Svitávky, věrným našim milým, majestátem našim císařským zjistiti, jim taky pečet z novu dáti a tu milost další učiniti a dva jarmarky roční, první ten pondělí po svatém Jiří, a druhý ten pondělí po svatém Havle, a trh týhodní v každé úterý milostivě propůjčiti a znovu vysaditi ráčili, kteréhožto pokorné prosbě nakloněni jsouce, s dobrým rozmyslem našim, jistým vědomím, mocí královskou v Čechách a jakožto markrabě moravský, dotčené městečko Svitávku za městečko, jakž od starodávna bývalo, tímto listem mocně znovu vysazovati a témuž městečku a obyvatelům v něm, nynějším i budoucím, pečeť, zejména štít, uprostřed černým štrychem na přič rozdělený; spodní díl téhož štítu od svrchní levé až k pravé straně pošikem dolů také černým štrychem, v němž rozdílné tři růže rozkvetlé, svrchní a spodní bílé nebo stříbrné a prostřední třetí červené nebo rubínové; spodní pole téhož štítu zlaté nebo žluté a svrchu modré nebo lazuravé barvy; druhá hofejší polovice téhož štítu žluté barvy, v němž uprostřed obraz svatého Štěpána, mučedníka božího, stojí, v levé ruce k sobě stažené tři kameny své přirozené barvy, v pravé ruce ratolestí palmovou drže, jakž to všecko rukou a vtípem umění malířského lépe a dostatečně uprostřed tohoto listu jest vymalováno a barvami vysvětleno, dávati a nadepsaných jarmarkův ročních a trhu týhodního znovu vysazovati ráčíme, kterážto pečeti purkmistr a konšelé jmenovaného městečka Svitávky, nynějším a budoucím, mají a mocí budou ve všelijakých potřebách obecních užívati i listy a jiné potřeby červeným voskem pečeti, pokudž a když by toho potřeba kázala, tak jak se jiná městečka v markrabství našem moravském při tom zachovávají. Chťice tomu konečně, aby toho všeho, jakž výš oznámeno, též také jarmarkův svých ročních a trhu týhodního na časy a termíny předeepsané, s frejunkem obyčejným bez všelijaké překážky užívati a užívati mohli. Protož prikazujem všem obyvatelům a poddaným našim ze všech stavův jmenovaného markrabství moravského, nynějším i budoucím, věrným milým, aby se častopsaní obyvatelé městečka Svitávky při svrchu psaných milostech, vysazováním je za městečko, též také nadáním, pečeti, též jarmarků ročních a trhu týhodního směli držeti a neporušitelně zachovávatí bez všeho porušení pod uvarováním hněvu a nemilosti naší císařské, budoucích našich králů českých a markrabí moravských, však proto chcem, aby toto dáni a obdarování naše jednomu každému bez újmy a škody na jeho spravedlnosti bylo. Tomu na svědomí pečeť naši císařskou k tomuto listu přivěsiti jsme rozkázati ráčili. Dán v městě našem Vídni, v pondělí po oktávu svatých tří králův, léta Božího tisícího pětistého osmdesátého třetího, a království našich římského osmého, uherského jedenáctého, českého též osmého.

Ad mandatum sacrae caes.

Majestatis proprium.

Z tohoto obdarování jde patrně na jevo, že byla Svitávka od starodávna městečkem, před vydáním majestátu že už měla svou pečeť, dva trhy roční a jeden týhodní od králů českých Vladislava, Václava I., nebo Ludvíka.⁷⁾

7) Tamtéž Volný k této výsadě připojil: **und ihn (den Ort) in peinlichen Gerichtsfachen dem Brünnner Obergerichte, und nicht mehr dem Knihnitzer, wie dieß bisher der Fall war, unterworfen hatte.**

Milost opata Jana Ponetovského z Ponetova (nebo Poniatenského z Poniatova), daná na Hradišti na den svatého Jiří r. 1583, z archivu zmizela, jen vzpomínku na ni oživila pozdější rozepře vzniklá mezi tehdejší vrchností a jejími poddanými (viz níže).

S jinou výsadou z téhož roku seznamují tři opisy, jeden z nich vidimovaný (jako nahoře).

1586, 28. září. *Konvent kláštera Hradištského prodává Svitávským 2 hůrky s chrastinami a s příkonem za jistý plat.*

My kněz Jan Ponetovský z Ponetova, z božího smilování opat, a kněz Kašpar Loucký, převor, kněz Pavel Grinvald, probošt knihnický a farář cho-linský, kněz Pavel subpřevor, farář bouňovský, kněz Pavel Oujeský, farář nákelský, kněz Jiří farář česetický, kněz Cyprian, farář olšanský a kněz Jiřík, farář městečka Svitávky, i všecek konvent kláštera Hradiště blíž města Olomouce, oznamujeme tímto listem obecně přede všemi, kdež čten nebo čtoucí slyšán bude a zvláště, kdež by toho potřeba nastala, že jsou před nás a plnou kapitolu naši opatrný purkmistr a konšelé i všecka obec městečka Svitávky, poddaní věrní naši milí, předstoupili a nás velmi často poníženě prosbami svými prosili, abychom se k nim laskavě naklonili a jim dvě hůrky a chrastiny, slově Hodišky, které leží z jedné strany Ledbanka a z druhé strany rybníku bahněnského, k užívání jejich dopřáli a prodali. I poznávaje my, kněz Jan Ponetovský z Ponetova, opat, i všecken konvent nahoře psaného kláštera Hradiště, takovou poníženou prosbu jejich a prohlédajice k tomu, že jsou se dotčení purkmistr a konšelé i všeckna obec již jmenovaného městečka Svitávky, poddaní naši, věrní milí, k nám ctně, šlechetně, věrně, poddaně, jakž na dobré a poctivé lidi náleží, chovali a ještě posavad chovatí nepřestávají, k nim obzvláštní náchylnost a lásku majíce, s dobrým rozmyslem a uvážením to majic, chtějce tomu, že by oni za takovou věrnou poddanost zase od nás lásku seznati mohli, jim tu milost činíme a takové hůrky s chrastinami i s příkonem na ně v jistém položení, jakž se nahoře píše, prodáváme a na budoucí památku jim i budoucím potomkům jejich na časy věčné darujem, však na ten způsob, aby nám opatům i konventu, nynějšímu i budoucímu, na věčnou památku každého roku po desíti tolařích širokých, v této zemi berných, jeden tolar za sedmdesáte krejcarův a jeden krejcar za tři peníze bílé počítajíc, totiž na den svatého Jiří nejprv příštího, když se bude psáti léta Páně 1587, pět tolarův a druhých pět tolarův na den svatého Václava, hned potom příštího. A takž na ty dva termíny rok po roku a na věčnost i za takové obdarování i dání a prodání naše nám dávati a na klášter náš Hradiště aneb kdež bychom své obydlí měli, svým nákladem a prací donáseti povinni budou a mají, jinače nečiníce. A oni Svitavští, nynější i budoucí potomci jejich, mají a moc míti budou těch hůrek s chrastinami, jak se jim nejlépe zdáti a viděti bude, užívati, při čemž je my, opat a konvent, nynější i budoucí, v celosti a neporušitelně beze všelijakých překážek a odporností zanechatí popovídáme. Tomu na jistotu a lepší toho důvěrnost, my opat a konvent, pečeti naše vlastní s jistým vědomím a vůlí naší k tomuto listu s přítíštěním přivěsiti jsme dali, jenž jest psán a dán na klášteře Hradišti v neděli den S^o Václava, leta oc osmdesátého šestého.

Opat Jan Ponetovský z Ponetova v r. 1590 zastavil nejen Svitávku, ale i vesnice Knihnice, Cetkovice, Uhřice, Šebetov, Světlý, Kořenec, Úsobrno a Okrouhlou na dobu 4 let za 4000 dukátů Jindřichovi ze Ptení a rytíři Jindřichovi Jezerovi.

Jiná vidimovaná listina (jako předcházející) má tento obsah:

1590, 16. června *Konvent kláštera Hradištského prodává Svitávským mlýnská luka a role.*

My kněz Jiřík Pavorin z Pavorinu, z božího smilování opat, kněz Lukáš Tomicius Žeravský, převor, kněz Jan Branický, subpřevor, i všecek konvent

nyňjší i budoucí kláštera Hradiště, blíž města Olomouce ležícího, kanovníci řádu premonstrátského, oznamujeme tímto listem obecně přede všemi, kdežkoli čten anebo čtoucí slyšán bude, zvláště tu, kdež náleží, jakož jsme vedle smlouvy dokonalé a dostatečné od Jiříka Jaroše, mlynáře z městečka Svitávky, poddaného našeho, mlýn, kterýž nám v žádných robotách nezůstával, s jedním lánem rolí, s lukami a se vším k němu od starodávna příslušenstvím k našemu a našich potomkův mocnému a dědičnému užívání koupili, že jsme zase tu všecku roli a všecka luka, kterážkoli k obecnému mlýnu náleží, lidem svitávským, poddaným našim, věrným milým, k jich i budoucích jejich dědičnému a věčnému užívání vedle smlouvy dobrovolné a dokonalé prodali a sobě mlýnu samotného zanechali, za kteroužto roli a luka táž obec Svitávka nám knězi opatovi a konventu nahofe psanému jeden tisíc šestdesáte a čtyry zlaté, za jeden zlatý třiceti groši a za jeden groš sedm peněz bílých počítajíc, dali a odnesli, a my takovou summu na placení peněz sirotčích od předků našich z téhož městečka Svitávky k zapůjčení vyzdvihnutých i také na závďavek za dotčený mlýn obrátili, kteréžto rolí a louky často jmenovaní lidé svitávští i budoucí potomkové jejich, jakožto svého vlastního a zaplaceného volně a svobodně užívati beze všelijaké naší překážky mají a moc míti budou; však sobě toto obzvláště a znamenitě vymíňujeme, že nám i budoucím potomkův našim napředpsaní lidé, poddaní naši svitávští, nynější i budoucí, z takového jednoho lánu rolí beze vsí odporosti vykonávati mají a povinni budou (!), k tomu také i tuto milost a lásku dotčeným lidem Svitávským činíme, jest-li že by na ně časem svým, jakž se to mezi lidmi vše přihází, jaká kvapná a pilná potřeba, též nemožnost nastala, že budou moci, však s jistou vůlí a vědomím našim, od téže rolí nebo louk nějakou částku do jistého jmenovaného času komužkoli z poddaných našich v peněžích zastaviti a potom zase vyplatiti. Tomu na svědomí a pro lepší jistotu my, kněz opat a konvent, pečeti naše vlastní, opatskou i konventskou s našim jistým vědomím a vůlí k tomuto listu jsme přivěsiti dali, jenž jst psán a dán na klášteře Hradišti, v sobotu před památkou svatě Trojice, léta tisícího pětistého devadesátého osmého počítajíc.

Z pozdější rozeprě mezi poddanými a vrchností víme o nové výsadě téhož opata i konventu, týkající se nadání a smlouvy na spravedlnost' šenku vína, pod datum v pátek na den sv. Valentina, leta 1601.⁸⁾

Pod. jak v předešlé, děje se v rozeprě zmínka ještě o třetí výsadě téhož opata stran sirotčích peněz a robot pěších i fůrných pod datum ve středu na den sv. Štěpána, léta 1601.

(Dokončení.)

Bedřich Bernau.

Jan Herain a redakce.

Dne 2. ledna t. r. zemřel v Plaňanech správce tamního cukrovaru, B. Bernau, vzor pracovníka na poli místopisném, třeba že povolání životní daleko rozbíhalo se od jeho vědecké lásky. Narodil se v Praze 22. září 1849 v č. 954-11. a pokřtěn

8) Volný k této výsadě též podotýká: *welche (d. Obrigkeit) auch auf den bisher ausschließlicfch geübten Weinausjchauß gegen 30 fl. mhr. verzichtet und der Gemeinde alljährling 30 Gim. Weins auszuftehenßen gestattet hatte*, o třetí výsadě téhož opata vůbec nepíše

do léta devátého (1569), což také dokazují účty prve jmenované. V rukopisu: »Mathesis bohémica« jest značné množství perokreseb, představujících různá děla, hmoždíře a jiné práce zvonářské a puškařské, zároveň jest zde popis a návod, kterak se líjí tyto puškařské práce, a jak staviti pece zvonářské.

Podle ostatních výkresů a popisu k vyobrazením, byl Křička vynikajícím konvářem a puškařem, jehož působnost jest nám jinak dosud neznámá. Pochodě z Bytyšky na Moravě přišel do Prahy na hrad královský asi s Jarošem z Brna. Pro lepší ocenění přineseme později další výtah prací Křičkových z rukopisu »Mathesis bohémica«.

Asi před 6 léty vydal spisovatel Josef Svátek zajímavou knihu: »Ze staré Prahy«, kde píše též mnoho o bronzové fontáně; na str. 141. praví, že r. 1571 musel ji Volf Hofprucker dvakráte přestavovat, ježto byly slabé roury položeny — toť holá nepravda, neboť v účtech o tom nic takového není psáno. Dále praví Svátek na str. 145., že Jan de Vries nakreslil pro císaře Rudolfa II. sedm nových kašen, které byly pak v král. zahradě postaveny.

Ve zprávách pražského archivu místodržitelského, otištěných v »Jahrbücher der kunsthistor. Sammlungen des allerh. Kaiser-hauses« díle V., IX. až XIII., z nichž i my jsme čerpali, činí se sice zmínka o těchto nákreších, ale nic není známo o postavení oněch kašen; asi tedy Svátek se omýlil.

Ve »Zprávách spolku architektů a inženýrův král. Českém«, ročník XXXVIII., čís. 5. na str. 6. a 7. jest kraťoučký, ale chybný popis bronzové fontány. Zhotovení fontány klade se na tu na r. 1554—1559 místo na r. 1564—1569; jako pomocník Jarošův udává se nesprávně G. Loffler, místo Volfa Hofpruckra a konváře Vavřince (Křičky).

Příspěvky k dějinám městečka Svitávky u Boskovic na Moravě.

Frant. Lipka.

(Dokončení.)

Poslední nadání, pokud poměr poddaných k vrchnosti zkalen nebyl, zní následovně:

My kněz Lukáš Tomicius z božího smilování opat kláštera Hradiště, kněz Bartoloměj Capreolus převor, kněz Baltazar subpřevor, kněz Tomáš, Siler z Nového Jičína, probošt knihnický a farář cholinský, kněz Adam Štěníčka, farář svitávský, kněz Jan Branický, farář bouňovský, kněz Jiřík Steinhauer, farář češetický, i všecken konvent nynější i budoucí téhož kláštera, Hradiště blíž města Olomouce ležícího, kanovníci ráda premonstrátského, vyznáváme tímto listem obecně přede všemi, kdežkoli čten anebo slyšán bude a zvláště tu, kdež nyní i v budoucích ča-

sech náleží a náležitosti bude, že jsou před nás do plné kapitule naší předstoupili purkmistr a rychtář a konšelé i všichni lidé usedlí v městečku Svitávce, poddání naši věrní milí, přednášejíce nám nejprve, kterak jest mýto starodávní tu v městečku Svitávce výsadní předkům jejich i také jim od dobré paměti předešlých pánův opatův kláštera našeho Hradištského, již nebožtíkův, pod jistý plat roční odtudž do důchodův našich vycházející, k dobrému užítku jejich puštěné měli a posaváde toho užívají, kterážto mýto nadal jest k tomu kostelu a klášteru Hradištskému, tu kdež se čest a chvála Pánu Bohu všemohoucímu činí, z milosti a štědrosti královské, slavné a svaté paměti Václav, čtvrtý král český,⁹⁾ i privilegií dostatečnými a hojnými opatřil, v němž se jeden artykul, jakž se takové mýto vybíratí má, takto slovo od slova nachází: Svitávka a v něm mýto. (Viz nahoře.) Napřed pak jmenování lidé všickni, usedlí v městečku Svitávce, poddání naši, prosbu svou poníženu toho při nás knězi opatovi a konventu předřečeného kláštera pohledávajice, abychom jim jakožto vrchnost a páni jejich dědiční v takové výsadní mýto obšírné jmenované a zfetelně vyslovené, které jest jim od předků našich, pánův a vrchností téhož městečka Svitávky pod plat roční vycházející puštěné se nekládali, neujímali a překážky nečinili, nýbrž jim toho z lásky a štědrosti potvrdili a tím dostatečněji ujistili. Kdež prohledajice na jejich takovou poníženu prosbu a k tomu pak obzvláštně nám i jiným lidem ve vědomosti zůstávajice, kterak jsou se titěž lidé svitávští i předkové jejich po všechny první léta vrchnosti své, předkům našim i také nám, ve všem poddaně a poslušně i věrně (se) chovali a chovají, v žádných odporech s námi nezůstávajice a že v tom ve všem poslušnosti a poddanosti nyní i na budoucí věčné časy zůstávají chtějí, připovídajice to také; aby mohli tím volněji živnostíky své vésti a co by jim mimo to, co nám i budoucím potomkům našim a držitelům téhož městečka Svitávky z téhož mýta každého právě vybývalo, k dobrému obecnému téhož městečka na schválení naše i jednoho každého obraceti a vynakládati, tak činíme a nadepsaným lidem usedlým svitávským, poddaným našim, z lásky a dobrovolně k mocnému a dědičnému volnému a slobodnému užívání takové mýto do konce z úplná pouštíme, odvozujeme a tímto našim listem nyní i na věčnost potvrzujeme;

na ten však jistý způsob a s těmito obzvláštními a znamenitými výminkami, že nám i budoucím potomkům našim každého roku při svatém Václave počnouc léta páně tisícího šestistého desátého třiceti zlatých na groších čistých dobrých, za jeden zlatý třiceti groši a za jeden groš sedm peněz bílých počítajice, dávatí a do jiných důchodův našich na klášter Hradištský, anebo kde póru cenou bude, nyní i na budoucí věčné časy bez všech odporův odváděti mají a povinni budou tí lidé svitávští nynější i potomkové jejich. Druhé, aby žádnému jinému člověku vyššího stavu, i nižšího, ani novokřtěncům nebo židům takového mýta v pronájem buď pod plat anebo jakýmkoli způsobem neprojednávali a k vybírání jeho nepouštěli, nyní i budoucně, než sami jeho podle tohoto našeho mocného dáni a obdarování užívali. Třetí, aby cestu silničkou tak dalece, jak dlouhost téhož mýta v hlavním listu a privilegium slavné a svaté paměti Václava, čtvrtého krále českého, obsažena a vyslovena jest, neuvírajice v tom žádných výmluv, ostýchání a všelijaké odpornosti, náležitě a k pochvale jednoho každého tudy jedoucího a jdoucího, nákladem a prací svou, tak jak i tím prve povinni byli, totiž lidé svitávští i budoucí potomci jejich, opravovatí mají, pro ujítí lidského nařikání a nás (i) budoucích našich o to zaměstnání všelijakého, jinače nečiníce. Pak-li by se tak nechovali, též silnice a cesty nespravovali a my nebo budoucí páni opatové a konvent o to buď pňhony nebo jiným způsobem zaměstnání měli a nás tím zanášetí dopouštěli, komuž by se tak skrze jejich nedbanlivost jaká škoda na čem stala, i to se najde a prokáže, nahrazovatí povinni budou.

9) Srovnej legendu na majestátu krále Přemysla II.: S • OTTAKARI • SIVĚ • PREMIZLAI • QVINTI • REGIS • BOEMOR • MARCHIONIS • MORA-VIE • FILU • WENZEZLAI • REGIS • QVARTI, vyobr. i pops. v tomto časopisu, roč. IV, str. 87. a násl.

A protož my napřed psaný kněz opat a konvent jmenovaného kláštera Hradištského slibujeme a připovídáme, že nechceme a nemáme na takové mýto, již od sebe často psaným lidem svitávským odvedené, stvrzené, od datum listu tohoto více nezatahovati ani navracovati, nyní i na budoucí věčné časy, my ani potomci naši nebo držitelé téhož městečka Svitávky, žádným způsobem ani kterým obyčejem, což by lest a chytrost lidská vymysleti mohla. Pro lepší pak toho stálost a pevnost i toho všeho, což se koli v tomto listu našem píše, zdržení, pečeti naše vlastní, opatskou i konventskou, s naším jistým vědomím a vůlí k tomuto listu jsme přivěsiti a přitisknouti dali a dožádali jsme urozených vладыk, pana Jakuba Hrocha Jalůvky z Malovic a na Sukdole a pana Bohuše staršího Kokorského z Kokor na Laškově a Strážisku, že jsou k tomuto listu pečeti své podle našich, však sobě a erbům svým beze škody, přivěsiti a přitisknouti dali, jenž jest psán a dán na klášteře Hradišti, v sobotu po památce svatého Havla (17. října), leta tisícího šestistého devátého počítajíc.

Kolem r. 1635 došlo mezi poddanými a vrchností za tehdejšího opata Hel. Hönika k vážnému konfliktu a tuhá rozepře protáhla se po několik roků. Četný, ale velice kusý materiál z té doby neposkytuje zcela bezpečného a nestranného vyličení sporu, vzniklého mezi stranami.

Kněz Heliseas Hönik, opat kláštera Hradiště, stěžuje si do svých poddaných svitávských, že nadání jejich nejsou k užitku kláštera, jenom naopak k veliké škodě jeho, a taková nadání pokládá, poněvadž se bez svolení papežova stala a bez vědomí krále, za nedostatečná a připomíná, že k dodržení věcí duchovních zvláště jest zapotřebí svolení papeže. Pokud se týká nadání českého krále Ludvíka, odcizování věcí duchovních, ať by se jakýmkoli jménem jmenovati mohly, se zapovídá s tou doloženou výjimkou, pokavad by se něco takového od samých králů českých a markrabí moravských k ublížení kláštera, jakožto J. cis. M. komory, privilegii nařídilo, aby se na věčné časy zdvihlo, zvrhlo a v nic obráceno bylo. Též připomíná, že každému opatu se měnění nebo mrhání statků duchovních zapovídá, tu pak že jest taková svoboda víno šenkovati povolena poddaným jeho svitávským proti 30 R. platu (k tomu na svědectví vypověděl Karel Šubír z Chrbyně, že šenkování vína nebývalo nikdy ve Svitávce k ruce vrchnosti, nýbrž obce a sousedé že sami k svému vlastnímu užitku víno šenkovali - v. o tom níže), že však takové povolení jim jenom toliko do vůle vrchnosti dáno bylo a puštěno, kteréž povolení tak dle zpráv, které oni předkládají, svůj konec bráti může. Nad to, že jsou Svitavští sami před odvedením žaloby takové nadání uznali za věc mrtvou a k staré povinnosti se znali. Zrušením takového šenku více než-li skrze těch 30 R. platu by pomoženo mohlo býti klášteru. Co se prodání těch hůrek týká, opat dokládá, že v obdarování onom jinak se nachází, též i v příčině robot, že jest s jistou výminkou, to jest dle libosti vrchnosti samé povoleno, pročež povinnost že to s sebou přináší, že se poddaní k prvnému způsobu budou navraceti museti. V příčině mýta dovozuje, že jest toliko klášteru a kostelu puštěno k dobrému od krále Václava (zajímavou výpověď o mýtu Matěje Matějčicka viz níže). Na konec

ještě připomíná, kterak jest od Svitávských nikdy těch svobod dostati nemohl, nýbrž že jeho samými vidimusy odbývali a že musil na kardinálu z Dietrichštejna za tou příčinou patenty si vyžádati, a když poddaní se zdráhali mu privilegia vydati, do vězení uvrci je musil. Žádal, aby J. K. Milostí bylo poručeno Svitávským pro neposlušnost a neústupnost jejich vedle nepodstatných povolení ve všech věcech se podrobiti a jemu pokuty 2000 R složiti a zaplatiti.

Ve své žalobě na opata, zaslané knížeti Maximiliánu z Dietrichštejnu, zem. hejtmanu, Juliovi hraběti ze Salmu, kancléři, a všem radám královského tribunálu, poddaní svitávští popírají, jakoby v neposlušnosti naproti vrchnosti státi měli, že je jako rebelanty opat vyličuje. Dále výsady na jarmarky roční a trhy týhodní svobodné od císaře Rudolfa II. a zvláštní nadání na šenk vína, aby taková, privilegia všechna in originali, obzvláště na ten šenk vína, vydali, vymohl a že též ty listiny na klášter odvésti musili. Zatím z poddaných měl 4 osoby na klášteře ve vězení, chtěje tam všechny i ostatní míti na základě patentu od kardinála vymoženého. Ještě zatčeno jiných 5 osob svitávských a všech 9 vsazeno do těžkého žaláře za dvoje zamčené dveře, k nimž žádný člověk kromě vrátného přicházeti nemohl, to z poručení pana opata, ve kterémž vězení zůstávající přes 3 neděle, jedno hladem, druhé žizní jsouce zmorění, každého dobrého člověka, kterého mohli slyšeti, volali, prosili a o spomožení žádali. Vrátiv se opat z cesty dal všech 9 osob vsaditi do »předního« vězení a z téhož pak propuštění, dosti pracně vyšli, i křísiti se jim bylo. Na klášteře však zůstati musili tak dlouho, až sousedé jejich všichni tam se dostavili. Na nich opat ihned žádal privilegia in originali — před tím dostával jen vidimusy — s tím doložením, že jim je zase po přehlédnutí navrátí. Pak teprve je propustil a po dvou nedělích zas citoval na klášter a při tom je »na ohavnou smrt orteloval«, předně, aby 4 osoby ze sebe k oběšení vybrali, druhé, nebo privilegii a nadání aby se na budoucí odřekli, trestu nebo pokuty aby jemu dali 6000 R. mor. Pláč a prosba jejich opatem nepohnula. Chtějíce opětného vězení být prázdní, k pokutě i jiným platům se podvolili. Před tím bývalo v obci usedlých 57 osob, na t. č. i se se zahradníky zůstalo jen 47, a byvše na veliké silnici a od vojáků v nic několikrát obrázení a zastání nikde nemajíce, když živnosti jejich v městečku všecky obráceny byly, déle toho vystáti nemohli, an z městečka samého 165 měřic ovsa na zrní knížeti N. (?) dávatí musili a mimo to prelátovi platy roční odváděti měli. Obrátili se tedy se svojí prosbou ke král. tribunálu za ochranu žádající a aby originály jejich privilegií jim opět navraceny byly, oni pak při nich zachovávaní a táž v král. české kanceláři z novu potvrzena aby byla.

Věcným líčením a klidnějším tonem se vyznamenávají některá originální svědectví, v zozpří vydaná a ve zvláštním spise (v

úhledný sešit svázaném) v archivu poznamenána, jež zajímavým způsobem ve zmíněné rozepři poskytují více světla. Jsou následující:

Já Kateřina Drahanovská, rozená Vojenická z Vojenic a na Slatince, známo činím tímto listem obecně přede všemi, kdežkoli čten nebo čtoucí slyšán bude a zvláště tu, kde náleží, že jsem žádána od opatrných purkmistra a starších na místě vsí obce městečka Svitávky, abych jim svědomí, co mi tak ze strany kupování dříví v horách mých Slatinských k opravování cesty neb silnice jdoucí k městu Březové, pod pečeti svou vydati ku potřebě jejich odporná nebyla.

I toto jest mně povědomo a ve své dobré paměti mám, že totiž sousedé z městečka Svitávky jak od ne(božtíka) dobré paměti pana Bernarta Drahanovského z Pěncína, pana manžela mého, tak i ode mně samé od mnoho let dříví v horách mých Slatinských kupovali, je platili a nimi cestu a silnici, kteráž jde od městečka Letovic k městečku Březové skrze grunty mé Slatinské až po skálu, (jež) slově Písaná, na svůj náklad opravovali a opravují, což tuto svědčím, tomu jest v pravdě tak a ne jinač, to přijímám k své víře a duši. Toho na jistotu pečeti svou vlastní k tomuto listu jsem přitisknouti dala, jehož jest datum na Slatince v sobotu před první-neděli adventní (28. list.) léta 1637.

Doslovně svědomí vydal i syn její, Jiřík Drahanovský z Pěncína a na Slatince pod tímže datum. —

Já Karel Šubíř z Chrbyně a na dvoře svobodném v městečku Knihnicích známo činím tímto listem, jenž slově svědomí, obecně přede všemi, kdežkoli čten neb čtoucí slyšán bude, jakož i jsem žádán od opatrných purkmistra i konšelů i vsí obce městečka Svitávky, abych jim svědomí, což mi tak v paměti mé, jsa já v městečku Svitávce narozen i vychován, zůstává, vedle patentu od . . . pana hejtmana vydaného dal.

I toto jest mi v pravdě povědomo a ve své dobré paměti mám, že když mlýny v městečku Svitávce panské nebyly, že žádnými robotami obtěžováni nebyli. Druhé, vína šenkování k ruce vrchnosti nikdy nebývalo, nýbrž obec a sousedé Svitavští k svým vlastním užitkům jsou vína šenkovali. Třetí, dříví pivovarních nikdy k užitku vrchnosti ke vsí přičině nevozili a nevyváželi, aniž robotami ke mlýnům panským povinni byli. Čtvrté, dříví aby kupovali, k tomu nucení nebývali, nýbrž ze své dobré vůle, kterýž soused, seč býti mohl, sobě koupil, nyní pak jsouce k tomu nucení, dříví neberouce ani domů, je platiti v horách jejich nemohouce pro nemožnost voziti zanechatí musili. Páté, soli panské jak živí neprodávali, nýbrž sůl svou obecní ku prodávání (obec) mívala, též ani piva na ordynal nebrali, nýbrž podle možnosti je šenkovali Mýta také bez vsí překážky vrchnosti užívali a sami na opravu cest nemalý náklad činili. Co tuto svědčím, tomu jest v pravdě tak a ne jinač, to přijímám k svému dobrému svědomí, víře a duši. Tomu na svědomí a- pro lepší jistotu pečeti svou vlastní (s) podpisem ruky mé k tomuto listu jsem přitiskl, jehož jest datum v městečku Knihnicích, dne 9. marti, léta 1638.

Já Jan Adam Koc z Dobrše a na dolním mlýně v městečku Svitávce známo činím tímto listem, jenž slově svědomí, obecně přede všemi, kdežkoli čten nebo čtoucí slyšán bude, jakož jsem žádán od opatrných purkmistrů, konšelů i vsí obce městečka Svitávky, abych jim svědomí, což mi tak v paměti mé, jak a kterak jsou od velebného pána preláta, kněze Helizeusa Hönika, opata klášteře Hradištského v přičině privilegií a nadání jejich vězením sužování a jakou přípověď jim týž nahore psaný pan opat přede mnou učinil, pod pečeti svou vydati odporen nebyl.

I toto jest mně v pravdě povědomo a ve své dobré paměti mám, budouce já jednoho času léta 1636 při času sv. Havla za příčinou sousedů svitavských, kteříž u vězení na klášteře zůstávali u pana opata, to jsem od téhož pana opata Hradištského slyšel, že jest mně pravil a mluvil, že aby Svitavští všichni na klášter se dostavili, po dostavení, když se poručení jeho toliko naplní, je

propustiti chce, jest mluvil, což s dosti velikým naříkáním a pláčem jak manželek tak dítek jejich jsem to učinil a spolu se všemi sousedy svitávskými před něj (se) dostavil, ze kterýchžto sousedův svitávských svrchu psaný pan opat jest čtyry osoby vybral a jim poručil, aby ihned všechny privilegia svá i vidimusy před něj přednesli, jemu je ukázali, že po přečtení a přehlédnutí jejich jako poctivý kněz a opat jím je zase konečně ve dvou nedělích navrátiti chce, bije se v prsa svá nejednou jest sliboval, kdež až posavad taková privilegia a nadání dle připovědi jeho um zase navrácena nejsou. Co tuto svědčím, tomu jest v pravdě tak a ne jinač, to přijímám k své víře a duši. Tomu na svědomí a pro lepší jistotu pečet' svou vlastní s podpisem ruky mé k tomuto listu jsem přitisknouti dal, jehož jest datum v městečku Svitávce, v pondělí po neděli, jež slove oculi, léta 1638.

Já Jakub Hartenach, přísežný rychtář města Brna, známo činím tímto listem obecně přede všemi a zvláště tu, kdež náleží, že jsem ku potřebě a na žádost purkmistra a. starších městečka Svitávky k té rozepři, kterouž při slavném tribunálu J. M. Královské v markrabství tomto moravském, s vrchností svou, totiž velebným panem prelátem knězem Helizeasem Hönichem, opatem kláštera Hradiště, mají, níže jmenované a při právu zdejším představenou a od vrchnosti propuštěné lidi, kteříž také od druhé strany vyhlídnutí jsou, k svědomí podle pořádku práva, jakž následuje:

Martin Dvořák ze vsi Skrchova, poddaný Jeho Milosti pana hraběte z Turnu a na Letovicích, v letech 70 stáří, po učiněné přísaze vysvědčil:

1. Že o tom dobře ví, kterak za jeho paměti, asi od 50 let městečko Svitávka mýto od lidí pocestných jedoucích vždycky brávali a ještě je berou ke své ruce a užitku obecnímu, zda-li jaký plat za ně dávají aneb na to obdarování mají, svědek neví. Cesty také sami že opravovati a k tomu všelijaké dříví kupovati musí. 2. Že obec městečka Svitávky ty všechny cesty a silnice, jsoucí v gruntech cizopanských, od téhož městečka k Letovicím jedouc a od Letovic k městu Březové až po skálu, jež slově Písaná, vždycky i s předky svými až posavade jsou opravovali a ještě opravují, což jich každý rok mnoho peněz stojí, někdy přes 100 rýnských. 3. Že předkové týchž Svitávských od mnoha let od lidí jak cizopanských, tak i od některých z nich samých domácích na opravování týchž cest, břehy totiž, zemi a dříví jsou kupovali a jim za opravování a práci, pronajímající je, drahně platiti musili a musí. Čemuž že tak jest, co tuto svědek vysvědčil, přijal k své víře a duši.

Matěj Matějček ze vsi Vilímova, poddaný J. M. pana hraběte z Turnu a Letovicích, okolo 65 let stáří, po učiněné přísaze vypověděl :

1. Že od svého dědka slyšel i také za paměti jeho městečko Svitávka mýto od lidí pocestných jedoucích brávali a ještě berou. 2. Že cesty opravují, jdouc k Letovicím a od Letovic až po skálu Písaná jmenovanou, k hranicím městečka Březové, však v gruntech cizopanských. 3. Též že Svitávští svědkovi a jiným lidem ze vsi Vilímova a odjinud cesty k opravování projednávali a projednávají a k tomu břehy, zemi a dříví kupují a pronajímaným lidem za práci drahně mnoho platí a každý rok veliký náklad činiti musí, za kteréžto mýto pánu svému každoročně platu 30 R. morav. dávají, a že slyšel od svého dědka a Svitávských, kterak na takové mýto od 350 let obdarování mají. Kteréžto obdarování na mýto jim nynější pan opat asi před dvěmi lety vzal a proto je na Hradisku věznil. A byli v témž vězení Jíra Šmída, Řehoř Kolínek, Jan Zábranský, Havel Galus a jiní sousedé svitávští, 3 osoby z nich asi 9 neděl seděly. Že tomu tak jest, co tuto svědek vysvědčil, přijal k své duši a víře.

Jan Prudil ze vsi Stvolové, poddaný J. M. pana hraběte ut supra v letech 67 stáří, po učiněné přísaze vysvědčil:

1. Že za živobytí svého vždycky pamatuje i také od svého děda a otce slyšoval, že městečko Svitávka mýto od lidí pocestných jedoucích brávali a berou. 2. Cesty téhož mýta že od městečka Svitávky k Letovicům, jdou k městečku Březové až po skálu, (jež) slově Písaná, vstupují a v gruntech cizopanských leží, kteréžto cesty a silnici oni Svitávítí nynější i předkové jejich vždycky sami opravovali a opravují. 3. Též že dotčení Svitávští s předky svými od lidí cizopanských na opravování týchž cest břehy, zemi a dříví kupovali a je i také některé sousedy své k tomu pronajímají a těm za opravu a práci draze plativali a platiti musí. Mají-li obdarování na takové mýto, aneb dávají-li co svému pánu za ně, že neví. A že tomu tak, co tuto svědek vysvědčil, přijal to k své víře a duši.

Svědomy tato učiněna při rychtářském právě města Brna a pečeti téhož úřadu stvrzena. Stalo se tak dne 6. Februari 1638.

Tyto všechny výpisy vydány jsou z registratury královského tribunálu a ověřeny podpisem českého registrátora Bernarta Šrofauera z Froschbauenu i vlastní pečeti jeho, a jakožto plnomo-cenství stvrzené pečeti města (od těch čas tak důsledně jmenovaného) Svitávky sloužily všude k publikování svědeckých výpovědí.

Před ukončením rozeprě došlo poddané Svitavské následující napomenutí (z originálu):

Jan svobodný pán z Rottale na Napajedlích a hradě Kvasicích, dědičný komorník v kníž. Štýrském, J. M. C. rada, nejvyšší král. sudí a místodržící král. úřadu hejtmanského v markrabství Moravském.

Stěžuje sobě nemálo vrchnost vaše, kterak že vy, lidé poddaní kláštera Hradištského, pod tu začatou rozeprě netoliko povinností a robot tak jako předešle vykonávat nechcete, nýbrž že jste sobě těchto časů i nový šenk vína na ratouzi vašem proti dostatečné zapovědi zarazili, jakž tomu z příležitostného spisu obšírněji vyrozumíte. I nemajíce nad takovou neposlušností a nenáležitým předsevzetím vašim, an se to pod začatou rozeprě nikoli státi nemělo a nemá, žádného zalíbení, příčiny by již dosti bylo vás pro to ku příkladu jiným skutečně ztrestati, tak abyste sobě budoucně začatý pořad práva jak zážiti věděli a se učili. Nicméně však poněvadž již v krátkých dnech taková rozeprě vaše konec vezme a rozeznána bude jménem a na místě J. M. C., krále a pána nás všech nejmilostivějšího, vám se přísně a na konec poroučí, abyste od takového šenku vína ihned přestali, povinnosti pak a roboty vrchností vaší, tak jako předešle, dříve začaté této rozeprě všelijak poslušně vykonávali a k tomu příčiny nepodávali, aby tato věc pro takovou neposlušnost vaši na další lokty protahována a táž neposlušnost vaše jiným ku příkladu a výstraže skutečně ztrestána býti nemusila, čím se zpravte a před škodou vystříhejte, věduce, že v tom jistá a milostivá vůle J. m. c. naplněna bude. J. M. z Kolsdorfu.

Decretum in consilio regis tribunali, Olomuti, 16. Marti, Anno 1639.

V krátké lhůtě pak v celé té záležitosti došel konečný rozsudek. Tento zachován v trojím souhlasném prepise a jednom (kaligrafické práce) poněkud od předešlých odlišném, jak se tedy zdá, obojí překlad a odtud různost dvojí stylisace.

Jménem J. M. císaře uherského a českého krále, v rozeprě před král. tribunálem přednesené poddanými Svitavskými na jedné a opatem Heli-seasem Hönikem (t. č. nebožtíkem) obžalovaným stran některých privilegií i pokuty 2000 R. na straně druhé, učiněno takové rozhodnutí:

Uznáváme v tom a nad to vyjítí s dostatečným vyhledáním a uvážením takových privilegií, smluv a koncesí, jakož i toho všeho, co ze strany jedné i druhé se na pomoc uvodí, všecko to za právo pokládajice, předně, začnouc královským privilegiem slavné paměti císaře Rudolfa II., kteréhož jest datum ve Vídni, pondělí oktáv sv. tří králů, 1583 léta, jakož i neméně nadání pana opata Jana Ponetovského z Ponetova, i konventu, předneseného jím k spravedlnosti práva věci k brněnskému právu náležejícího, jehož datum na klášteře Hradišti v úterý den sv. Jiří 1583 léta a potomně též listu, kterýž pan opat Jiří Pavorin z Pavorinu spolu s konventem témuž nadřecenému městečku v příčině jednoho mlýna a též k němu přináležejících luk a rolí, jehož datum v klášteře Hradišti v sobotu před památkou blahoslavené Trojice r. 1598 se dotýkajíc, při téže mocné platnosti ty aby pozůstaveny byly, vypovídáme však, aby obě strany povinny byly a jsou spolu rovný náklad pře zaopatření a vyjednání. Čtvrté pak nadání nebo smlouva na šenk vína na jejich spravedlnosti, kterou opat Jiří Pavorin z Pavorin i s konventem pod datum v klášteře Hradišti v pátek den sv. Valentina 1601 roku, avšak do vůle a libosti jeho propůjčil a zanechal, buďto že netoliko nynější opat a konvent to takové (obdarování) sám od sebe za věc nedostatečnou uznávajíce proti obžalobě své v příčině takového šenku vína jakožto vrchnost bude věděti, kterak se zachovati, tak jako jiným náležitým vrchnostem a panstvím v tom markrabství Moravském jest obyčej. Zůstávajíc pak koncesí, smluv a privilegií, z nichž jedno od opata Martina a celého konventu pod datum ve čtvrtek na den sv. Urbana 1531 léta na odmrť anebo nápadní spravedlnost, a druhé opata Kašpara a konventu pod datum v pondělí před svatým Matějem 1564 léta stran robot uděleného, třetí od opata Jana Ponetovského z Ponetova a konventu pod datum v neděli den sv. Václava 1586 léta stran privilegií na budoucí věčné časy dvojích horek (hájků s chrastinami), které se též Hodišky jmenují, propůjčeného, čtvrté od opata Jiřího Pavorina z Pavorinu a konventu stran sirotčích peněz, robot fůrných i pěších pod datum ve středu den sv. Štěpána 1601 léta udělené, též i poslední od opata Lukáše Tomicia i konventu pod datum v sobotu po sv. Havle 1609 léta stran nadání propůjčeného jim jednoho mýta, ty všeckny nyní jmenované smlouvy, koncesiones a privilegia, neb jakž by jméno míti mohly nebo jmenovány byly, uznáním nás všech nejmilostivějšího J. C. a Kr. M. pro nepořádnost jejich a mocí nemající i způsob, že ony ... i jiné jmenované vši mocí zbavené a neplatící kasírujeme a vyzdvihujeme, naproti pak tomu též městečko Svitávka jest povinno v téže příčině proti nynějšímu a budoucímu opatu a téhož kláštera Hradiště, pánu jejich, v jedné i v druhé věci náležitě se chovati a poslouchati, tak jakž v tomto markrabství Moravském s náležitou povinností dle obyčeje země této se mají zachovávat. Neбудou však oni povinni též ani zavázání titíž Svitavští ty takové věci, kterýmiž v těch smlouvách neb usnesených byli zavázáni, toho od sebe zpravovati. Dotýkajíc se na konec těch 2000 rýnských za pokutu požadovaných výše jmenovaná J. c. a k. Milost ráčí často opakované městečko Svitávku osvobodovati a prázdna činiti, vše podle práva, čímž se tak nyní řídití a zachovati mají.

Decretum per imper. reg. Majest. in consilio Bohemico, Ratisbonae, 4. Marti Ao. 1641.

Vilem hrabě Slavata.

Albrecht z Kolovrat.

(Freisleben.)

Paběrkovati v listinách pozdějšího dáta jest prací málo vděčnou, stěží lze ze soudobých záznamů najiti zrno mající význam nějaký pro dějiny místní.

Ze dvou posledních obdarování od císaře Karla VI., jakož i Františka L, týkajících se druhých dvou výročních trhů, zbyly v archivu svitávském pouze visuté pečeti na hedbávných šňůrách. Některé výsady byly jedním ze zmíněných panovníků znovu potvrzeny .a pak v

úhlednou knihu svázány (v. na závěru o tom poznámku). Z té nepochybně zbyl jediný pergamenový list s opisem Rudolfova majestátu, neb originál ozdoben byl uměleckým obrazem uděleného znaku, jak výše uvedeno.

Některé výpisky příhod po různu pro paměť poznamenaných:

Léta 1690 dne 8. Juli přišla velká voda na městečko, tak že dosahovala až po okna. Mnoho domů vytopila, ze zahrad stromy pobrala a jiných škod nadělala. Při tom se utopilo 8 osob.

1692 dne 5. Septembris všeska obec městečka Svitávky na poručení velebného pána Methudia, t. č. inspektora, byla trestána. Všichni bití kyjemi pro tu příčinu, že se k měření dříví na lhotky nedostavili. Pro memoria: Mátej Kříž rychtář je bil.

1715 most kamenný . . . jsme vystaviti dali nákladem obecním. Jinde: 1716 most kamenný hrubý jest vystaven nákladem poctivé obce Svitávské za purkmistra Melichara Kolínka a rychtáře Tomáše Pokorného.

1718 dne 15. Juli vyhořeli všichni sousedé v rynku, i rathouz a škola. Jinde: oheň nešťastný vyšel od souseda Tomáše Okáče okolo tři hodin po půl noci shořel rathouz všecken do gruntu a tito sousedé (jména jich), panský dům, t. j. hospoda, i chrám Páně byl ve velikém nebezpečí, i fara. Toho léta byla pšenice za 3 R., ryže za 3 R., proso za 3 R., ječmen za 3 R., oves za 1 R. 30. Toto pro památku poznamenati jsme dali, aby budoucí potomci věděli a pána boha prosili, aby nikdy to na ně nepřišlo. Do veliké chudoby jsme přišli, neboť oheň všecko spálil, ježto veliký vítr byl a ubránit nic nebylo možno. I krámy uprostřed rynku shořely řezníkům. Kontribuce pasírována byla od J. M. Cis. na 3 léta, roboty 11/, léta též pasírovány od milostivé vrchnosti.

1719 zase rathouz vystaven s přispěním vrchnosti za purkmistra Tomáše Pokorného, rychtáře Martina Jedličky, radních Melichara Kolínka, Víta Bílka, Václava Fialy, Jakuba Součka, Matěje Kováře, Šebestiána Dvořáčka a Václava Jandy. Když se to všecko spočítá, na 700 rýnských nás koštovat bude. Veliké roboty jsme vystáli, jak obecní, tak milostivé vrchnosti. A to dosti těžká léta byla. Po 2 léta veliké sucho, žádná úroda v celém panství nebyla, všechno obilí vyhořelo jak zimní tak jarní.

Končím archivní výpisky spolehlivou zprávou očitého svědka o návštěvě obecního archivu svitávského důstojníky pruskými r. 1866. Vniknuvše na radnici rozházeli písemné památky po podlaze a jeden z nich vyhodil ke stropu knihu, co druhý v letu odsekl šavlí pečeť k ní přivěšenou v dřevěné schránce a tuto též propíchnul, jak toho svědectvím jest násilné porušení obou cis. pečeti po dnes. A takovým způsobem zrevidovali i ostatní obsah archivu svitávského.

Zbytky chrámku z doby přechodní ve Vyšehořovicích.

Dr. J. V. Šimák.

Farní osada Vyšehořovice 1½ hodiny jižně od Čelákovice v okr. Českobrodském má chrám sv. Martina, nevýznamné stavby z r. 1762. Ale vedle sama průčelí na hřbitově zachovaly se zbytky prvotního kostelíka z doby přechodní (obr. 4.).